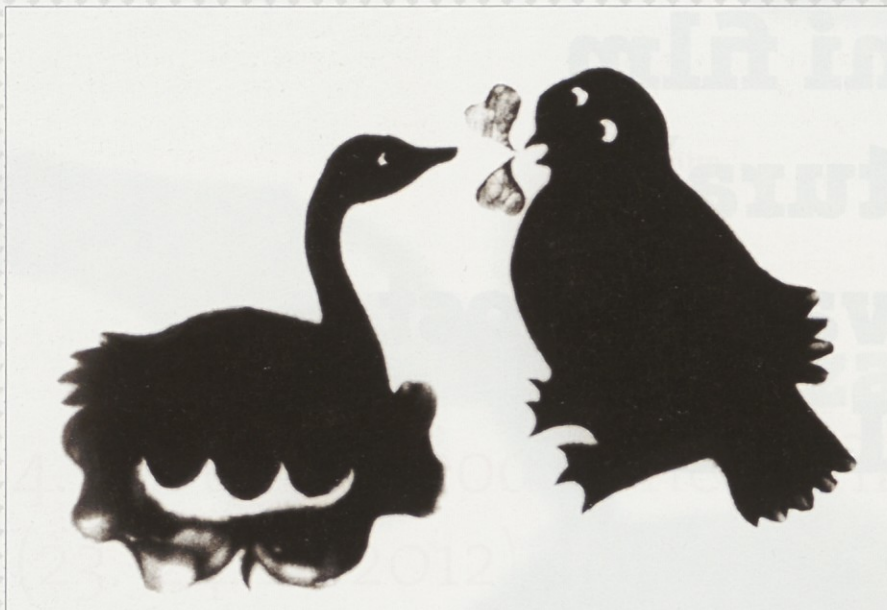

Animirani film (in literatura) skozi ustvarjalnost Caroline Leaf

Katja Čičgoj

9. ANIMATEKA,
3.-9. DECEMBER 2012

Sova, ki se je poročila z gosjo

Animirani film se (nemara še bolj kakor igrani ali dokumentarni film) po infrastrukturi, ki ureja njegovo proizvodnjo, distribucijo in prikazovanje – torej glede na način obravnave znotraj izobraževalnega sistema, distribucijskih mrež, prikazovanja na festivalih, v kinematografih ter razstavah – v neko splošno zavest rad vpisuje kot gibljivi in časovni podaljšek vizualne, če ne kar razmeroma tradicionalno razumljene likovne umetnosti. Da so razmerja med orodji ter načini učinkovanja, ki se jih animacija lahko poslužuje, nekoliko bolj zapleteni, je seveda jasno že pri minimalnem premisleku o načinu delovanja in raznorodnih tehnikah animiranega filma; toliko bolj pa postane to očitno, če se osredotočimo na določen vidik, ki je v odnosu do animacije pogosto prezrt, pa je vendar pogosto njen nezanemarljivi del. Letošnja, deveta edicija festivala animiranega filma *Animateka* tradicionalno zgodovinsko retrospektivo (lani osredotočeno na odnos med glasbo oz. zvokom in animiranim filmom) posveča prevpraševanju zapletenega odnosa med literaturo in animacijo; poleg tradicionalne ilustracije ali pa bolj ohlapnega iskanja navdiha v literaturi nudi razpon tehnik na voljo ustvarjalcem animiranega filma še nepreštvene druge načine nanašanja na tekstualne korpuse; med drugim se nemara prav animacija lahko izkaže za izjemno prožno, gibčno izrazno polje, ki omogoča domiselne (ne)narativne povezave, ki jih razpira tudi najbolj fantastična književnost.

Seveda premore *Animateka* tudi letos klasične sekcije: mednarodno tekmovalno sekcijo, sekcijo tekmovalnih študentskih filmov, vzhodno- in srednjeevropsko panoramo, svetovni jagodni izbor ter številne celovečerne filme. V Fokusu sta letos Slovaška in Brazilija, raznolik program pa prinašajo tudi sekcije, ki predstavljajo letošnje žirante. Lea Zagury bo s seboj prinesla filme s festivala *Anima Mundi*, ki ga je soustanovila in vodila v Braziliji; Otto Alder bo predstavil filme študentov akademije za animirani film v švicarskem Lucernu, na kateri poučuje; Julie Doucet, sicer kanadska avtorica stripov, grafična oblikovalka in umetnica, bo s svojo samostojno razstavo odprla festival, obenem pa ponudila serijo animiranih filmov po lastnem izboru, med katerimi so tudi filmi izpod večjih rok njenih kolegov stripovskih ustvarjalcev, kar utegne prinesiti svež pogled na ta medij z nekoliko drugačne perspektive. Legendarni avtorici animiranega filma Joanna Quinn in Michaela Pavlátová se bosta predstavili z retrospektivo lastnih animiranih filmov (Joanna Quinn pa tudi s samostojno razstavo). Ogledali pa si bomo lahko tudi retrospektivo animiranih filmov Caroline Leaf, ki bo sicer v okviru festivala vodila tridnevno delavnico, kjer bo udeležence seznanila z zase značilno tehniko animacije – slikanjem na steklo pod kamero.

Prav ta retrospektiva se tudi povezuje z zgodovinsko tematskim fokusom letošnje *Animateke*, saj je večina filmov kanadske avtorice, ki jih bomo imeli priložnost videti, tako ali drugače nastala v tesnem stiku z literaturo, mitom ali ljudskim slovstvom. Pri tem se zanjo značilna animacijska tehnika – slikanje na steklo, osvetljeno od spodaj, z barvami ali celo s peskom, ter spreminjanje nastalih podob pod kamero, ki se tako polagoma »razvijajo« iz ene gibalne konstelacije v drugo, iz enega lika v drugega – izkaže za neizmerno hvaležno pri srečevanju s fantastično književnostjo in pravljичno dediščino. Medtem ko to procesualno spreminjanje vizualnih elementov omogoča igro prostih asociacij in fantazijskih preskokov ter (tudi dobesednih) metamorfoz, pa prosojnost stekla, zakritega s površino barve ali peska, pričara igro svetlobe in teme, ki končnemu izdelku vtisne pečat skrivnostnosti, temačnosti, srhljivosti, tesnobe, pa tudi nenadnih preobratov k svetlemu, lepemu, dobremu – pravljичnih preobratov v srečnih koncih.

Pesek ali Peter in volk (Sand or Peter and the Wolf, 1969) že v naslovu nakazuje pomen oz. izrazno moč, ki jo ima ta tehnika. Klasična pravljica je otrešana romanizirane naivnosti in se približuje srhljivki; pesek, ki onemogoča pronicanje svetlobe skozi steklo, ustvarja temačno in skrivnostno vzdušje gozda, ki dečku zbujajo strah. Tudi *Sova, ki se je poročila z gosjo* (The Owl Who Married a Goose, 1974) izhaja iz pripovedke, natančneje iz inuitske legende o sovi, ki se je kljub zakonom narave zaljubila v gos in se neuspešno skušala prilagoditi njenemu načinu življenja. Zvočno podobo animacije tvorijo glasovi inuitskih žena, ki oponašajo živalske glasove, jim posojajo svoje lastne ter krojijo ritem in afektivno razsežnost animacije z lastnim dihanjem. Svetloba in tema, ki ju pričara tehnika animacije peska na steklu, dobita tu »dramaturško funkcijo«; ko se po neuspešnem dvorjenju sova znajde v vodi, pride do inverzije med barvami figur in ozadja – poprej črno sovo na belem ozadju sedaj obkroži zadušljiva črnina. Izjemno ekspresivna postane opisana tehnika v predelavi Kafkove zgodbe *Preobrazba*, ki v rokah Caroline Leaf postane *Preobrazba g. Samse* (The Metamorphosis of Mr. Samsa, 1977), prav tako »slikana« s peskom na steklo. Črnina dobesedno duši naslovnega junaka, preobraženega v ogromnega črnega hrošča, ki se iz sramu in žalosti zapira

v utesnjujočo sobico in skriva po najbolj temačnih kotičkih (kot je hroščem v navadi). Svetloba dnevnega življenja nerazumevalo družine onkraj Gregorjeve sobe tako deluje kot jasnina trdovratne in neizprosne sodbe, ki bdi nad ponižanim bitjem v osami. Od zgoraj obravnavanih nemara nekoliko izstopa drug film, ustvarjen s tehniko jedkanja, ki proizvaja bele linije na črni emulziji. Gre za film **Sestri** (Two Sisters, 1991), ki se prav tako dotika družinskih odnosov in prav tako poslužuje vizualnih elementov svetlobe in teme, ki jih omogoča tehnika jedkanice, za vzpostavljanje kontrasta med zaprtostjo znotraj štirih sten v svet samote in sramote ter zunanjim svetom svetlobnega dne. Ta sicer nima literarne ali pravljici podlage, vendar literatura vanj vstopa na ravni teme oz. zgodbe: ena od dveh sester je namreč pisateljica z iznakaženim obrazom, ki iz hiše pošilja zgolj svoje romane; druga pa sebe osmišlja s skrbjo za sestro, ki jo prepričuje, da bi jo stik z zunanjim svetom in nerazumevaločimi ljudmi pogubil. A zunanji svet – s svetlobo in z barvo v podobi neznanega obiskovalca – naposled prodre v njuno skupno samoinducirano izolacijo. Pogosto krute družinske odnose secira tudi film, ki je Caroline Leaf prinesel številne nagrade in mednarodno prepoznavnost: **Ulica** (The Street, 1977), prav tako nastal z osvetljevanjem stekla, na katerega pa so nanesele barve (in ne pesek). Ta ima tudi neposreden literarni navdih: gre namreč za priredbo kratke zgodbe Mordecaia Richlerja

o judovski družini v Montrealu, ki že nestrpno pričakuje babičino smrt, zlasti najmlajši deček (kasnejši pripovedovalec zgodbe), ki mu je obljubljena babičina soba.

Najbolj *sui generis* je nemara film **Intervju** (Interview, 1979), ki je tako vsebinsko kot tehnično formalno plod produktivnega srečanja med dvema osebnostma in dvema ustvarjalnima principoma animiranega filma: Caroline Leaf in Veronike Soul. Gre za intervju, v katerem ni intervjuvanca in spraševalca; za filmski esej, katerega diskurz pa ne sledi pogledu in hotenju ene zavesti, temveč nastaja kot drugoosebni nagovor na stičišču dveh pogledov – pogledov nase in druga na drugo. **Intervju** s kolažiranjem filmskih posnetkov, fotografij ter risano-animiranih oz. vsakovrstnih animacijskih intervencij omogoča gledalcu, da pokuka v osebni in ustvarjalni svet dveh izjemnih avtoric animiranega filma, da spozna tako srečo ustvarjalnega miru kot osamljenost dolgih ur v zatemnjenem in izoliranem studiu z delovnimi potrebščinami. Pričujoči film je torej svojevrstni odgovor na razmišljanje ene od avtoric, ki v filmu pravi: »Če so ljudem všeč moji filmi, sem sama sebi bolj všeč. Vendar pa ljudje vidijo moje filme, ne vidijo pa mene.« Po drugi strani pa je tudi izraz ustvarjalne in produkcijske svobode, ki jo omogoča ta medij – kot pravi ena od avtoric: »Orodja za filmsko ustvarjanje bi morala biti nekaj enostavnega, nekaj, kar lahko imaš doma v škatli – kakor pripomočki za kvačkanje.«

Intervju

Sestri (izrez)